

ABVV
Samen sterk

Chemische
producten:
nieuwe
etiketten

Chemische producten: nieuwe etiketten

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD.....	7
REACH EN CLP	8
OVERGANGSPERIODE VOOR DE ETIKETTEN	10
EN DE WERKNEMERS?.....	10
HET EUROPESE AGENTSCHAP VOOR CHEMISCHE STOFFEN (ECHA).....	10
OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE VERSCHILLEN TUSSEN DE DSD/DPD-WETGEVING EN DE CLP-VERORDENING.....	11
GEZONDHEIDSRISICO'S OP LANGE TERMIJN?.....	12
UITZONDERING: EFFECT OP BORSTVOEDING	14
AAN WELKE BASISREGELS MOET HET ETIKET VOLDOEN?.....	14
INHOUD VAN DE ETIKETTEN?	15
LIJST VAN GEVARENAANDUIDINGEN (H-ZINNEN).....	16
LIJST VAN VOORZORGSMATREGELEN (P-ZINNEN).....	20
AANVULLENDE INFORMATIE:	26
TER HERINNERING: RISK & SAFETYZINNEN	28
CLP VERGELEKEN MET RICHTLIJN GEVAARLIJKE STOFFEN (DSD) EN GEVAARLIJKE PREPARATEN (DPD)	40
EN ONZE ETIKETTEN?.....	42
VOORBEELDEN VAN ETIKETTEN	43

NIEUWE ETIKETTEN

Sinds vorig jaar zien werknemers die met scheikundige en gevaarlijke producten omgaan, nieuwe etiketten opduiken naast de bestaande.

Een nieuwe Europese verordening, de CLP-verordening (afkorting van Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures) brengt het Europese systeem voor indeling, etikettering en verpakking van scheikundige producten in overeenstemming met het internationale systeem GHS (Global Harmonised System of classification and labelling of Chemicals).

De verordening is in werking getreden op 20 januari 2009 en voorziet een overgangsperiode die loopt tot in 2017.

Voor hun eigen veiligheid en ook voor de bescherming van het leefmilieu moeten de werknemers deze etiketten kunnen herkennen.

In een geglobaliseerde economie reizen goederen de hele wereld rond.

Als het om scheikundige producten gaat, is het best te weten met welke producten men te doen heeft. De eerste doelstelling van de CLP-verordening is de indeling van de scheikundige producten in overeenstemming te brengen met de regelgeving door de Verenigde Naties aangenomen.

Ze is dus in de eerste plaats bedoeld voor de industriëlen die deze stoffen gebruiken en in de handel brengen. En vervolgens voor diegenen die ze invoeren of gebruiken. Deze indeling en de daaruit voortvloeiende etikettering verlenen de fabrikanten, invoerders en gebruikers dus wel verantwoordelijkheid.

Tevens maken ze het mogelijk de internationale handel in substanties en mengsels te vereenvoudigen.

In een eerste fase is deze nieuwe reglementering facultatief: ze mag bestaan naast de oude. Vanaf 1 december 2010 wordt ze verplicht voor (zuiver) scheikundige stoffen, maar blijft ze nog facultatief voor de mengsels. Vanaf 1 juni 2015 wordt de CLP-etikettering verplicht voor elk chemisch product. Afwijkingen zijn voorzien voor producten die vóór deze uiterste datum op de markt gebracht worden.

Anne Demelenne
Algemeen Secretaris

Rudy De Leeuw
Voorzitter

REACH en CLP

De CLP-verordening van 20 januari 2009 wil een dwingend rechtskader invoeren voor het indelen, etiketteren en verpakken van scheikundige stoffen, rekening houdend met de REACH-verordening. De CLP-verordening legt de fabrikanten, invoerders en gebruikers een aantal verplichtingen op.

REACH is de regelgeving i.v.m. de registratie, evaluatie, autorisatie of beperking van scheikundige stoffen, die op 1 juni 2007 in de hele Europese Unie van kracht geworden is.

Net zoals REACH wordt de CLP-verordening geleidelijk ingevoerd.

Zo moeten de registratieaanvragen in het kader van REACH, die vóór 1 december 2010 ingediend werden, vandaag in principe nog voldoen aan de “oude” vereisten van de richtlijn over gevaarlijke stoffen.

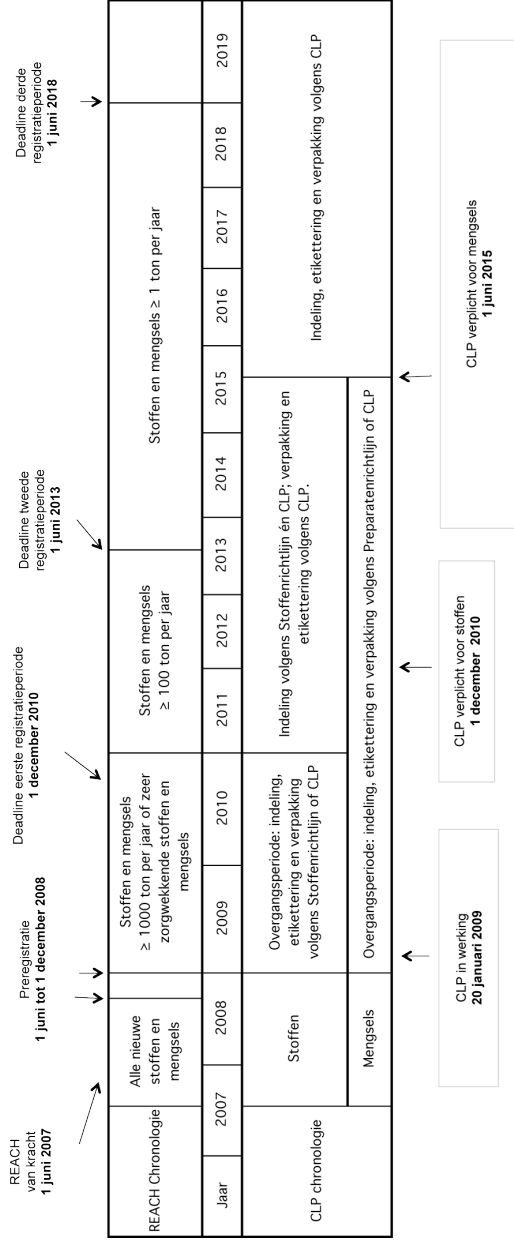
Vanaf 1 december 2010 moeten deze stoffen in principe ingedeeld worden volgens de richtlijn over de gevaarlijke stoffen enerzijds en de CLP-verordening anderzijds.

Vanaf 1 juni 2015 geldt enkel nog de CLP-verordening. Deze deadline geldt ook voor de indeling van de preparaten of mengsels. Vanaf die datum zullen dus enkel de registratieaanvragen in het kader van REACH, die aan de nieuwe indeling voldoen, nog geldig zijn.

1 december 2010 is ook een scharnierdatum voor de REACH-verordening. 30 november 2010 betekent immers het einde van de registratie van de meest gevaarlijke stoffen (kankerverwekkende, mutagene of reprotoxische stoffen) waarvan de jaarproductie groter is dan één ton, evenals van de registratie van gevaarlijke substanties voor het milieu (waarvan de productie of de invoer groter is dan 100 ton per jaar) en van de andere chemische stoffen waarvan de productie of de invoer groter is dan 1000 ton per jaar.

Dit betekent dat de ondernemingen dus een inventaris moeten opmaken van alle substanties die ze vervaardigen, invoeren en gebruiken.

Onderstaand schema geeft het tijdschema volgens hetwelk beide wetgevingen (CLP en REACH) ingevoerd moeten worden:

OVERGANGSPERIODE VOOR DE ETIKETTEN

Er is voorzien in een overgangperiode tijdens welke zowel de bestaande regeling (volgens de richtlijn op de gevaarlijke stoffen en preparaten) als de nieuwe CLP-bepalingen gebruikt mogen worden.

Beide systemen met elkaar combineren mag echter niet! Stoffen en mengsels die volgens de ene regeling ingedeeld zijn, mogen niet verpakt en van etiketten voorzien worden volgens de andere regeling.

Dit betekent dat, als de CLP-verordening gevolgd wordt, de CLP-indeling op de fiche met de veiligheidsgegevens (MSDS) vermeld moet worden tot 1 december 2010, naast de indeling die gebaseerd is op de bestaande regeling.

Maar als de indeling volgens de oude bestaande regeling gebeurt, zijn de CLP-referenties niet verplicht.

Na de overgangperiode die loopt tot 1 juni 2015, moet de fiche met de veiligheidsgegevens nog enkel de indeling van een stof of een mengsel volgens de CLP-bepalingen vermelden.

EN DE WERKNEMERS?

Dat zijn dus de verplichtingen voor de fabrikanten van scheikundige producten. Maar de werknemers moeten weten hoe ze deze producten in alle veiligheid kunnen gebruiken en welke voorzorgsmaatregelen ze moeten nemen.

Wat verandert er voor de werknemers?

De etikettering van de gevaarlijke producten werd lichtjes veranderd. Het gaat zeker niet om een revolutionaire ingreep: enkel de achtergrond kleur van het etiket verandert, maar er zijn ook nieuwe pictogrammen bijgekomen.

Het grootste voordeel van deze verandering is echter de hoeveelheid relevante informatie die voortaan op het etiket vermeld moet worden. Informatie die vaak de basis vormt van de risicoanalyse, aan de hand waarvan de arbeidsgeneesheer beslissingen neemt in verband met het gezondheidstoezicht van de werknemers.

HET EUROPESE AGENTSCHAP VOOR CHEMISCHE STOFFEN (ECHA)

De hoeksteen van deze nieuwe structuur is ook voorzien in de REACH-verordening die een centrale rol toekent aan dit nieuwe Agentschap (met zetel te Helsinki). Dit Agentschap is onder andere verantwoordelijk voor de behandeling en de notering van de registratiedossiers, de coördinatie van de evaluatie ervan en de beoordeling van de voorstellen tot beperking ervan. Om deze opdracht tot een goed einde te brengen werkt het Europees Agentschap voor Chemische Stoffen nauw samen met de lidstaten. Alleen al vanuit dit oogpunt blijkt dat REACH een belangrijke invloed op nationaal vlak zal hebben.

Op het elektronisch adres van het Agentschap vind je alle nuttige informatie online. Deze informatie is zo uitgebreid dat ze niet allemaal in deze brochure opgenomen kan worden. Surf daarom eens naar <http://echa.europa.eu>, waar je een link vindt naar "CLP".

OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE VERSCHILLEN TUSSEN DE DSD/DPD-WETGEVING EN DE CLP-VERORDENING

De verschillen tussen de CLP-verordening en de DSD/DPD-richtlijnen* hebben te maken met de afstemming van de terminologie, de indelingscriteria en de etiketteringselementen van het Algemeen Geharmoniseerd Systeem van de Verenigde Naties (GHS-UNO) en met de procedures die afgeleid zijn van de REACH-verordening. In onderstaande tabel geven we de belangrijkste verschillen.

DSD/DPD	CLP
Terminologie	
DSD-terminologie, bijv. preparaat, gevarencategorie, waarschuwingzin, veiligheidszin	UN GHS-terminologie, d.w.z. mengsel, gevarenklasse, gevarenaanduiding, veiligheidsaanbeveling
Criteria	
DSD-gevarencategorieën voor gevaren voor het lichaam, de gezondheid en het milieu	UN GHS-gevarenklassen waaronder de differentiaties die de DSD-gevarencategorieën het best weergeven; het totale aantal gevarenklassen in CLP is groter dan het totale aantal gevarencategorieën in DSD
DSD-gevarencategorieën plus aanvullende etiketteringselementen, bijv. R1 ('Explosief in droge vorm')	UN GHS-gevarenklassen plus aanvullende etiketteringselementen die zijn overgenomen uit DSD, bijv. EUH001 ('Explosief in droge vorm')
DPD-berekeningsmethode ('conventionele methode') voor de indeling van preparaten	UN GHS-berekeningsmethoden (somformule, optelmethode) wijken af van de berekeningsmethode van DPD
Tests, menselijke ervaring of berekening voor indeling van mengsel	Gelijk aan DPD; daarnaast overbruggingsbeginselen die de indeling van mengsels op basis van gegevens over soortgelijke geteste mengsels en informatie over afzonderlijke gevaarlijke stoffen in het mengsel mogelijk maken

* Richtlijnen gevaarlijke stoffen en gevaarlijke producten

Etiketteringselementen	
DSD-symbolen	CLP-pictogrammen
Keuze uit 50 verschillende veiligheidszinnen; beperkte flexibiliteit van keuze	Keuze uit 110 verschillende veiligheidsaanbevelingen; flexibiliteit van keuze
Procedures	
In geval van geharmoniseerde indeling normaliter voor alle gevarencategorieën	In geval van geharmoniseerde indeling voor alle stoffen die kankerverwekkend, mutageen, giftig voor de voortplanting of inhalatieallergenen zijn; andere effecten per geval
Geharmoniseerde indeling op basis van een voorstel van een lidstaat	Geharmoniseerde indeling op basis van een voorstel van een lidstaat (voorwaarden die al in REACH stonden) of een voorstel van een fabrikant, importeur of downstreamgebruiker onder bepaalde voorwaarden
Geen kennisgevingsprocedure voorzien	Kennisgeving van de indeling en etikettering van stoffen aan de inventaris van indelingen en etiketteringen die is opgezet door ECHA (voorwaarden die al in REACH stonden)

GEZONDHEIDSRISICO'S OP LANGE TERMIJN?

De producten waarop vandaag het pictogram GHS 08 van toepassing is, werden in het bestaande systeem aangeduid met de symbolen "giftig" of "schadelijk" (zie tabel). Volgens ons biedt dit symbool belangrijke mogelijkheden op het gebied van het verlengde gezondheidstoezicht.

Wij kunnen ons moeilijk inbeelden dat er geen dergelijk verlengd gezondheidstoezicht uitgewerkt zou worden wanneer de werknemers tijdens hun beroepsloopbaan blootgesteld waren aan producten die dit etiket dragen.

Indeling stoffenrichtlijn		Indeling CLP	
Pictogram	R-zin	Pictogram	Categorie
	R39: Gevaar voor ernstige onherstelbare effecten R45: Kan kanker veroorzaken R46: Kan erfelijke genetische schade veroorzaken R48: Gevaar voor ernstige schade aan gezondheid bij langdurige blootstelling R49: Kan kanker veroorzaken bij inademing R60: Kan de vruchtbaarheid schaden R61: Kan het ongeboren kind schaden		Inhalatieallergeen Mutageniteit in geslachtscellen (categorie 1A of 1B) Mutageniteit in geslachtscellen (categorie 2) Kan kanker veroorzaken Kan kanker veroorzaken (categorie 1A of 1B) Kan kanker veroorzaken (categorie 2)
	R40: Carcinogene effecten zijn niet uitgesloten R42: Kan overgevoeligheid veroorzaken bij inademing R62: Mogelijk gevaar voor verminderde vruchtbaarheid R48: Gevaar voor ernstige schade aan gezondheid bij langdurige blootstelling R63: Mogelijk gevaar voor beschadiging van het ongeboren kind R65: Schadelijk. Kan longschade veroorzaken na verslikken R68: Onherstelbare effecten zijn niet uitgesloten		H334: kan bij inademing allergie- of astmasymptomen of ademhalingsmoeilijkheden veroorzaken. H340: Kan genetische schade veroorzaken H341: Verdacht van het veroorzaken van genetische schade H350: Kan kanker veroorzaken H351: Verdacht van het veroorzaken van kanker H360: Kan de vruchtbaarheid of het ongeboren kind schaden H361: Wordt ervan verdacht de vruchtbaarheid of het ongeboren kind te schaden H370: Veroorzaakt schade aan organen H371: Kan schade aan organen veroorzaken H372: Veroorzaakt schade aan organen bij langdurige of herhaalde blootstelling H373: Kan schade aan organen veroorzaken bij langdurige of herhaalde blootstelling H304: Kan dodelijk zijn als de stof bij inslikken in de luchtwegen terecht komt

UITZONDERING: EFFECT OP BORSTVOEDING

Stoffen die een effect hebben op of via de borstvoeding worden ook in verband gebracht met de categorie "Voortplantingstoxisch", maar het pictogram GHS08 moet niet op het etiket vermeld worden. Het etiket moet echter wel een specifieke voorzorgsmaatregel bevatten, nl. P263: "*Bij zwangerschap of borstvoeding aanraking vermijden*".

AAN WELKE BASISREGELS MOET HET ETIKET VOLDOEN?

Een stof of mengsel in een verpakking moet voorzien zijn van een etiket:

- als de stof of het mengsel is ingedeeld als gevaarlijk, of
- als het een mengsel is dat een of meer stoffen bevat die zijn ingedeeld als gevaarlijk boven een bepaalde drempel.

De etiketten moeten horizontaal leesbaar zijn als de verpakking op normale wijze wordt neergezet.

De etiketten dienen duurzaam bevestigd te zijn op één of meer oppervlakken van de directe verpakking.

De etiketten moeten een minimumafmeting hebben, naar gelang de inhoud van de verpakking (Zie hieronder):

Inhoud van verpakking	Afmeting van etiketten	
≤ 3 liter	Zo mogelijk ten minste	52 x 74 mm
> 3 liter, maar ≤ 50 liter	Ten minste	74 x 105 mm
> 50 liter, maar ≤ 500 liter	Ten minste	105 x 148 mm
> 500 liter	Ten minste	148 x 210 mm

- De etiketteringselementen moeten duidelijk en gemakkelijk leesbaar en onuitwisbaar op de etiketten worden aangebracht zodat de specifieke gevaaraanduidingen en/of gevaarsymbolen, de zinnen met de signaalwoorden en de veiligheidsaanbevelingen de aandacht van de gebruiker trekken. Zo moeten de kleur en de lay-out van het etiket ervoor zorgen dat het gevaarsymbool duidelijk afsteekt tegen de achtergrond van de etiketten.
- De etiketten moeten opgesteld zijn in de officiële taal of talen van de lidstaat (lidstaten) waar de stof of het mengsel in de handel wordt gebracht, tenzij door de betrokken lidstaat (lidstaten) anders wordt bepaald.
- Wanneer de stof of het mengsel over verscheidene verpakkingen verdeeld wordt, moet het etiket op elk ervan aangebracht worden. Als men dus het product verdeelt, moet men precies hetzelfde etiket als dat van de oorspronkelijke verpakking gebruiken.

INHOUD VAN DE ETIKETTEN?

De door de CLP-verordening voorgeschreven etikettering voor de sectoren arbeid en consumptie bevat informatie-elementen die voor het merendeel verschillen van die welke tot op vandaag in Europa gebruikt werden in de werkomgeving. De informatie die verplicht vermeld moet worden op de nieuwe etiketten op verpakkingen en recipiënten is de volgende:

1. De identiteit van de leverancier. De CLP-verordening bepaalt dat de etiketten van de chemische producten de naam, het adres en het telefoonnummer van de verantwoordelijke(n) voor het in de handel brengen van het product moeten vermelden.
2. Productidentificaties. Voor de **stoffen** is de identificatie een scheikundige benaming en in bepaalde gevallen een identificatienummer.

Etiketten van **mengsels** moeten de volgende gegevens vermelden:

- de benaming of de handelsnaam van het product
- de scheikundige naam van bepaalde stoffen in het mengsel die bijdragen tot de indeling op basis van bepaalde aspecten.

3. Gevarenpictogrammen: voorgeschreven gevarenpictogrammen de door de CLP-verordening zijn gebaseerd op het GHS. In totaal zijn er negen.

Ze bevatten een zwartkleurig symbool op een witte achtergrond, in een voldoende dik rood kader voor een duidelijke zichtbaarheid.

Elk pictogram bezit een code bestaande uit « SGH » + «0» + 1 getal.

4. Signaalwoorden: de signaalwoorden op basis van het GHS zijn woorden die de ernst van een gevaar aangeven. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee signaalwoorden, nl. «GEVAAR» (gebruikt voor de ergste gevarencategorieën) en «WAARSCHUWING».

5. Gevaaraanduidingen: een gevaaraanduiding is een zin die, voor een gevarenklasse en een gevarencategorie, de aard van het gevaar van een chemisch product beschrijft en zonodig ook de gevaargraad ervan. Aan elke gevarenaanduiding wordt een unieke alfanumerieke code toegekend bestaande uit de letter «H» gevolgd door 3 cijfers.

Hoewel de code en de omschrijving verschillend zijn, zijn ze gebaseerd op het GHS en gelijkaardig aan de gevarencategorieën (R-zinnen) die nu al gebruikt worden in het bestaande Europese systeem.

6. Veiligheidsaanbevelingen: de veiligheidsaanbevelingen (of voorzorgsmaatregelen) van de CLP-verordening verschillen qua code en omschrijving van die welke al in Europa gebruikt worden (S-zinnen), maar hebben wel dezelfde functie. Ze zijn gebaseerd op het GHS en kregen een unieke alfanumerieke code bestaande uit de letter «P» gevolgd door 3.

7. De aanvullende informatie: in deze afdeling vindt men eventueel:
- aanvullende gevarenaanduidingen;
 - aanvullende etiketteringselementen betreffende mengsels die een gevaarlijke stof bevatten;
 - een specifieke aanduiding voor gewasbeschermingsmiddelen;
 - signaalwoorden, gevarenaanduidingen en veiligheidsaanbevelingen met betrekking tot de bijkomende gevarenklasse in de Europese Unie, namelijk “gevaarlijk voor de ozonlaag”;
 - voor de in bijlage IV van de CLP-verordening opgenomen stoffen: de aanvullende gevarenaanduidingen bovenop die welke in deze bijlage voorzien zijn.
8. De nominale hoeveelheid van de stof of het mengsel in de verpakking die aangeboden wordt aan het publiek, tenzij die hoeveelheid elders op de verpakking wordt vermeld.

LIJST VAN GEVARENAANDUIDINGEN (H-ZINNEN)

Opgelet: het coderingssysteem is nog niet definitief vastgesteld!

Een gevarenaanduiding is een zin die, voor een gevarenklasse en een gevarencategorie, de aard van het gevaar van een chemisch product beschrijft en zonodig ook de gevaargraad ervan. Aan elke gevarenaanduiding wordt een unieke alfanumerieke code toegekend bestaande uit de letter «H» gevolgd door 3 cijfers.

Hoewel de code en de omschrijving verschillend zijn, zijn ze gebaseerd op het GHS en gelijkaardig aan de gevarenzinnen (R-zinnen), die nu al gebruikt worden in het bestaande Europese systeem.

H200	“Instabiele ontplofbare stof.”
H201	“Ontplofbare stof: gevaar voor massa-explosie.”
H202	“Ontplofbare stof, ernstig gevaar voor scherfwerking.”
H203	“Ontplofbare stof; gevaar voor brand, luchtdrukwerking of scherfwerking.”
H204	“Gevaar voor brand of scherfwerking.”
H205	“Gevaar voor massa-explosie bij brand.”
H220	“Zeer licht ontvlambaar gas.”
H221	“Ontvlambaar gas.”
H222	“Zeer licht ontvlambare aerosol.”
H223	“Ontvlambare aerosol.”
H224	“Zeer licht ontvlambare vloeistof en damp.”

H225	“Licht ontvlambare vloeistof en damp.”
H226	“Ontvlambare vloeistof en damp.”
H228	“Ontvlambare vaste stof.”
H240	“Ontploffingsgevaar bij verwarming.”
H241	“Brand- of ontploffingsgevaar bij verwarming.”
H242	“Brandgevaar bij verwarming.”
H250	“Vat spontaan vlam bij blootstelling aan lucht.”
H251	“Vatbaar voor zelfverhitting: kan vlam vatten.”
H252	“In grote hoeveelheden vatbaar voor zelfverhitting: kan vlam vatten.”
H260	“In contact met water komen ontvlambare gassen vrij die spontaan kunnen ontbranden.”
H261	“In contact met water komen ontvlambare gassen vrij.”
H270	“Kan brand veroorzaken of bevorderen; oxiderend.”
H271	“Kan brand of ontploffingen veroorzaken; sterk oxiderend.”
H272	“Kan brand bevorderen; oxiderend.”
H280	“Bevat gas onder druk; kan ontploffen bij verwarming.”
H281	“Bevat sterk gekoeld gas; kan cryogene brandwonden of letsels veroorzaken.”
H290	“Kan bijtend zijn voor metalen.”
Gevarenaanduiding voor gezondheidsgevaaren	
H300	“Dodelijk bij inslikken.”
H301	“Giftig bij inslikken.”
H302	“Schadelijk bij inslikken.”
H304	“Kan dodelijk zijn als de stof bij inslikken in de luchtwegen terecht komt.”
H310	“Dodelijk bij contact met de huid.”
H311	“Giftig bij contact met de huid.”
H312	“Schadelijk bij contact met de huid.”
H314	“Veroorzaakt ernstige brandwonden.”

H315	“Veroorzaakt huidirritatie.”
H317	“Kan een allergische huidreactie veroorzaken.”
H318	“Veroorzaakt ernstig oogletsel.”
H319	“Veroorzaakt ernstige oogirritatie.”
H330	“Dodelijk bij inademing.”
H331	“Giftig bij inademing.”
H332	“Schadelijk bij inademing.”
H334	“Kan bij inademing allergie- of astmasymptomen of ademhalingsmoeilijkheden veroorzaken.”
H335	“Kan irritatie van de luchtwegen veroorzaken.”
H336	“Kan slaperigheid of duizeligheid veroorzaken.”
H340	“Kan genetische schade veroorzaken <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H341	“Verdacht van het veroorzaken van genetische schade <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H350	“Kan kanker veroorzaken <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H351	“Verdacht van het veroorzaken van kanker <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H360	“Kan de vruchtbaarheid of het ongeboren kind schaden <specifiek effect vermelden indien bekend> <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H361	“Kan mogelijks de vruchtbaarheid of het ongeboren kind schaden <specifiek effect vermelden indien bekend> <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H362	“Kan schadelijk zijn via de borstvoeding.”

H370	“Veroorzaakt schade aan organen <of alle betrokken organen vermelden indien bekend> <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H371	“Kan schade aan organen <of alle betrokken organen vermelden indien bekend> veroorzaken <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H372	“Veroorzaakt schade aan organen <of alle betrokken organen vermelden indien bekend> bij langdurige of herhaalde blootstelling <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
H373	“Kan schade aan organen <of alle betrokken organen vermelden indien bekend> veroorzaken bij langdurige of herhaalde blootstelling <blootstellingsroute vermelden indien afdoende bewezen is dat het gevaar bij andere blootstellingsroutes niet aanwezig is>.”
Gevarenaanduiding voor milieugevaren	
H400	“Zeer giftig voor in het water levende organismen.”
H410	“Zeer giftig voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen.”
H411	“Giftig voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen.”
H412	“Schadelijk voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen.”
H413	“Kan langdurige schadelijk gevolgen voor in het water levende organismen hebben.”

LIJST VAN VOORZORGSMAATREGELEN (P-ZINNEN)

De voorzorgsmaatregelen van de CLP-verordening verschillen qua code en omschrijving van die welke al in Europa gebruikt worden (S-zinnen), maar hebben wel dezelfde functie. Ze zijn gebaseerd op het GHS en kregen een unieke alfanumerieke code bestaande uit de letter «P» gevolgd door 3 cijfers.

Algemeen	
P101	“Bij het inwinnen van medisch advies, de verpakking of het etiket ter beschikking houden.”
P102	“Buiten het bereik van kinderen houden.”
P103	“Alvorens te gebruiken, het etiket lezen.”
Voorzorgsmaatregelen in verband met preventie	
P201	“Alvorens te gebruiken de speciale aanwijzingen raadplegen.”
P202	“Pas gebruiken nadat u alle veiligheidsvoorschriften gelezen en begrepen heeft.”
P210	“Verwijderd houden van warmte/vonken/open vuur/hete oppervlakken. - Niet roken.”
P211	“Niet in een open vuur of op andere ontstekingsbronnen spuiten.”
P220	“Van kleding/.../brandbare stoffen verwijderd houden/bewaren.”
P221	“Vermenging met brandbare stoffen... absoluut vermijden.”
P222	“Contact met de lucht vermijden.”
P223	“Contact met water vermijden in verband met een heftige reactie en een mogelijke wolkbrand.”
P230	“Vochtig houden met...”
P231	“Onder inert gas werken.”
P232	“Tegen vocht beschermen.”
P233	“In goed gesloten verpakking bewaren.”
P234	“Uitsluitend in de oorspronkelijke verpakking bewaren.”
P235	“Koel bewaren.”
P240	“Opslag- en opvangreservoir aarden.”

P241	“Explosieveilige elektrische/ventilatie-/verlichtings-/... apparatuur gebruiken.”
P242	“Uitsluitend vonkvrij gereedschap gebruiken.”
P243	“Voorzorgsmaatregelen treffen tegen ontladingen van statische elektriciteit.”
P244	“Reduceerventielen vrij van olie en vet houden.”
P250	“Malen/schokken/...wrijving vermijden.”
P251	“ Houder onder druk: ook na gebruik niet doorboren of verbranden.”
P260	“Stof/rook/gas/nevel/damp/spuitnevel niet inademen.”
P261	“Inademing van stof/rook/gas/nevel/damp/spuitnevel vermijden.”
P262	“Contact met de ogen, de huid of de kleding vermijden.”
P263	“Bij zwangerschap of borstvoeding aanraking vermijden.”
P264	“Na het werken met dit product ... grondig wassen.”
P270	“Niet eten, drinken of roken tijdens het gebruik van dit product.”
P271	“Alleen buiten of in een goed geventileerde ruimte gebruiken.”
P272	“Verontreinigde werkkleding mag de werkruimte niet verlaten.”
P273	“Voorkom lozing in het milieu.”
P280	“Beschermende handschoenen/beschermende kleding/oogbescherming/gelaatsbescherming dragen.”
P281	“De nodige persoonlijke beschermingsuitrusting gebruiken.”
P282	“Koude-isolerende handschoenen/gelaatsbescherming/oogbescherming dragen.”
P283	“Vuur/vlambestendige/brandwerende kleding dragen.”
P284	“Adembescherming dragen.”
P285	“Bij ontoereikende ventilatie een geschikte adembescherming dragen.”
P231+P232	“Onder inert gas werken. Tegen vocht beschermen.”
P235+P410	“Koel bewaren. Tegen zonlicht beschermen.”

Voorzorgsmaatregelen in verband met reactie	
P301	“Na inslikken: ... “
P302	“Bij contact met de huid: ... “
P303	“Bij contact met de huid (of het haar): ... “
P304	“Na inademing: ... “
P305	“Bij contact met de ogen: ... “
P306	“Na morsen op de kleding: ... “
P307	“Na blootstelling: ... “
P308	“Na (mogelijke) blootstelling: ... “
P309	“Na blootstelling of bij onwel voelen: ... “
P310	“Onmiddellijk een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P311	“Een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P312	“Bij onwel voelen een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P313	“Een arts raadplegen.”
P314	“Bij onwel voelen een arts raadplegen.”
P315	“Onmiddellijk een arts raadplegen.”
P320	“Specifieke behandeling dringend vereist (zie ... op dit etiket).”
P321	“Specifieke behandeling vereist (zie ... op dit etiket).”
P322	“Specifieke maatregelen (zie ... op dit etiket).”
P330	“De mond spoelen.”
P331	“Geen braken opwekken.”
P332	“Bij huidirritatie: ... “
P333	“Bij huidirritatie of uitslag: ... “
P334	“In koud water onderdompelen/nat verband aanbrengen.”
P335	“Losse deeltjes van de huid afvegen.”
P336	“Bevroren lichaamsdelen met lauw water ontdooien. Niet wrijven op de betrokken plaatsen.”
P337	“Bij aanhoudende oogirritatie: ... “

P338	Contactlenzen verwijderen, indien mogelijk. Blijven spoelen.”
P340	“Het slachtoffer in de frisse lucht brengen en laten rusten in een houding die het ademen vergemakkelijkt.”
P341	“Bij ademhalingsmoeilijkheden het slachtoffer in de frisse lucht brengen en laten rusten in een houding die het ademen vergemakkelijkt.”
P342	“Bij ademhalingssymptomen: “
P350	“Voorzichtig wassen met veel water en zeep.”
P351	“Voorzichtig afspoelen met water gedurende een aantal minuten.”
P352	“Met veel water en zeep wassen.”
P353	“Huid met water afspoelen/afdouchen.”
P360	“Verontreinigde kleding en huid onmiddellijk met veel water afspoelen en pas daarna kleding uittrekken.”
P361	“Verontreinigde kleding onmiddellijk uittrekken.”
P362	“Verontreinigde kleding uittrekken en wassen alvorens deze opnieuw te gebruiken.”
P363	“Verontreinigde kleding wassen alvorens deze opnieuw te gebruiken.”
P370	“In geval van brand: ... “
P371	“In geval van grote brand en grote hoeveelheden: ... “
P372	“Ontploffingsgevaar in geval van brand.”
P373	“Niet blussen wanneer het vuur de ontplofbare stoffen bereikt.”
P374	“Met normale voorzorgen vanaf een redelijke afstand blussen.”
P375	“Op afstand blussen omwille van ontploffingsgevaar.”
P376	“Het lek dichten als dat veilig gedaan kan worden.”
P377	“Brand door lekkend gas: niet blussen, tenzij het lek veilig gedicht kan worden.”
P378	“Blussen met...”
P380	“Evacueren.”

P381	“Alle ontstekingsbronnen wegnemen als dat veilig gedaan kan worden.”
P390	“Gelekte/gemorste stof opnemen om materiële schade te vermijden.”
P391	“Gelekte/gemorste stof opruimen.”
P301+P310	“Na inslikken: onmiddellijk een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P301+P312	“Na inslikken: bij onwel voelen een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P301+P330+P331	“Na inslikken: de mond spoelen -- Geen braken opwekken.”
P302+P334	“Bij contact met de huid: in koud water onderdompelen/nat verband aanbrengen.”
P302+P350	“Bij contact met de huid: voorzichtig wassen met veel water en zeep.”
P302+P352	“Bij contact met de huid: met veel water en zeep wassen.”
P303+P361+P353	“Bij contact met de huid (of het haar): verontreinigde kleding onmiddellijk uittrekken - huid met water afspoelen/afdouchen.”
P304+P340	“Na inademing: het slachtoffer in de frisse lucht brengen en laten rusten in een houding die het ademen vergemakkelijkt.”
P304+P341	“Na inademing: bij ademhalingsmoeilijkheden het slachtoffer in de frisse lucht brengen en laten rusten in een houding die het ademen vergemakkelijkt.”
P305+P351+P338	“Bij contact met de ogen: voorzichtig afspoelen met water gedurende een aantal minuten; contactlenzen verwijderen, indien mogelijk; blijven spoelen.”
P306+P360	“Na morsen op de kleding: verontreinigde kleding en huid onmiddellijk met veel water afspoelen en pas daarna kleding uittrekken.”
P307+P311	“Na blootstelling: een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P308+P313	“Na (mogelijke) blootstelling: een arts raadplegen.”
P309+P311	“Na blootstelling of bij onwel voelen: een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P332+P313	“Bij huidirritatie: een arts raadplegen.”

P333+P313	“Bij huidirritatie of uitslag: een arts raadplegen.”
P335+P334	“Losse deeltjes van de huid afvegen. In koud water onderdompelen/nat verband aanbrengen.”
P337+P313	“Bij aanhoudende oogirritatie: een arts raadplegen.”
P342+P311	“Bij ademhalings symptomen: een antigifcentrum of een arts raadplegen.”
P370+P376	“In geval van brand: het lek dichten als dat veilig gedaan kan worden.”
P370+P378	“In geval van brand: blussen met...”
P370+P380	“In geval van brand: evacueren.”
P370+P380+P375	“In geval van brand: evacueren. Op afstand blussen omwille van ontploffingsgevaar.”
P371+P380+P375	“In geval van grote brand en grote hoeveelheden: evacueren. Op afstand blussen omwille van ontploffingsgevaar.”
Voorzorgsmaatregelen in verband met opslag	
P401	“.. bewaren.”
P402	“Op een droge plaats bewaren.”
P403	“Op een goed geventileerde plaats bewaren.”
P404	“In gesloten verpakking bewaren.”
P405	“Achter slot bewaren.”
P406	“In corrosiebestendige/... houder met corrosiebestendige binnenbekleding bewaren.”
P407	“Ruimte laten tussen stapels/pallets.”
P410	“Tegen zonlicht beschermen.”
P411	“Bij maximaal ... °C/... °F bewaren.”
P412	“Niet blootstellen aan temperaturen boven 50 °C/122 °F”
P413	“Bulkmateriaal, indien meer dan ... kg/... lbs, bij temperaturen van maximaal ...°C/... °F bewaren.”
P420	“Gescheiden van ander materiaal bewaren.”
P422	“Onder ... bewaren.”

P402+P404	“Op een droge plaats bewaren. In gesloten verpakking bewaren.”
P403+P233	“Op een goed geventileerde plaats bewaren. In goed gesloten verpakking bewaren.”
P403+P235	“Op een goed geventileerde plaats bewaren. Koel bewaren.”
P410+P402	“Tegen zonlicht beschermen. Op een goed geventileerde plaats bewaren.”
P410+P412	“Tegen zonlicht beschermen. Niet blootstellen aan temperaturen boven 50 °C/122 °F.”
P411+P235	“Bij maximaal ... °C/... °F bewaren. Koel bewaren.”
Vorzorgsmaatregelen in verband met verwijdering	
P501	“Inhoud/verpakking afvoeren naar...”

IN DIT DEEL VIND JE EVENTUEEL:

- Aanvullende informatie over de gevaren.
Het gaat om aanduidingen betreffende gevaarlijke stoffen of mengsels die specifieke fysische of gezondheidseigenschappen vertonen. Zij hebben de volgende code: «EUH» + «0» + 2 getallen.
Deze zinnen werden niet overgenomen van het GHS, het zijn specifiek Europese bepalingen. De meeste ervan bestonden al in het oude systeem onder de benaming “bijkomende gevaarzinnen”.
Bijvoorbeeld EUH066 : «Herhaalde blootstelling kan een droge of gebarsten huid veroorzaken».
- Aanvullende etiketteerementen voor bepaalde mengsels met een gevaarlijke stof. Zij worden als volgt gecodeerd: «EUH» + «2» + 2 getallen. Criteria worden gekoppeld aan de toepassing van deze specifieke vermeldingen die rechtstreeks van het bestaande Europese systeem afkomstig zijn.
Voorbeeld EUH204: «Bevat isocyanaten. Kan een allergische reactie veroorzaken».
- Een specifieke aanduiding voor gewasbeschermingsmiddelen.
Het gaat om de aanduiding EUH401: «Volg de gebruiksaanwijzing om gevaar voor de menselijke gezondheid en het milieu te voorkomen».
- De signaalwoorden, gevarenaanduidingen en veiligheidsaanbevelingen m.b.t. de aanvullende gevarenklasse in de Europese Unie, namelijk “gevaarlijk voor de ozonlaag».
- Voor de opgenomen stoffen in bijlage IV van de CLP-verordening: de aanvullende gevarenaanduidingen bovenop die welke in deze bijlage voorzien zijn.

Aanvullende gevarencategorieën (EUH-zinnen): materiële eigenschappen	
EUH001	“In droge toestand ontplofbaar.”
EUH006	“Ontplofbaar met en zonder lucht.”
EUH014	“Reageert heftig met water.”
EUH018	“Kan bij gebruik een ontvlambaar/ontplofbaar damp-luchtmengsel vormen.”
EUH019	“Kan ontplofbare peroxiden vormen.”
EUH044	“Ontploffingsgevaar bij verwarming in afgesloten toestand.”
EUH029	“Vormt giftig gas in contact met water.”
EUH031	“Vormt giftig gas in contact met zuren.”
EUH032	“Vormt zeer giftig gas in contact met zuren.”
Aanvullende informatie over de gevaren: sanitaire eigenschappen	
EUH066	“Herhaalde blootstelling kan een droge of een gebarsten huid veroorzaken.”
EUH070	“Giftig bij oogcontact.”
EUH071	“Bijtend voor de luchtwegen.”
Aanvullende informatie over de gevaren: milieueigenschappen	
EUH059	“Gevaarlijk voor de ozonlaag.”
Aanvullende etiketteringselementen/informatie over bepaalde stoffen of mengsels milieueigenschappen	
EUH201	“Bevat lood. Mag niet worden gebruikt voor voorwerpen waarin kinderen kunnen bijten of waaraan kinderen kunnen zuigen.”
EUH201A(*)	“Let op! Bevat lood.”
EUH202	“Cyanoacrylaat. Gevaarlijk. Kleeft binnen enkele seconden aan huid en oogleden. Buiten het bereik van kinderen houden.”
EUH203	“Bevat zeswaardig chroom. Kan een allergische reactie veroorzaken.”
EUH204	“Bevat isocyanaten. Kan een allergische reactie veroorzaken.”

(*) alternatief voor EUH201 in bepaalde omstandigheden

EUH205	“Bevat epoxyverbindingen. Kan een allergische reactie veroorzaken.”
EUH206	“Let op! Niet in combinatie met andere producten gebruiken. Er kunnen gevaarlijke gassen (chloor) vrijkomen.”
EUH207	“Let op! Bevat cadmium. Bij het gebruik ontwikkelen zich gevaarlijke dampen. Zie de aanwijzingen van de fabrikant. Neem de veiligheidsvoorschriften in acht.”
EUH208	“Bevat <naam van de sensibiliserende stof>. Kan een allergische reactie veroorzaken.”
EUH209	“Kan bij gebruik licht ontvlambaar worden.”
EUH209A	“Kan bij gebruik ontvlambaar worden.”
EUH210	“Veiligheidsinformatieblad op verzoek verkrijgbaar.”
EUH401	“Volg de gebruiksaanwijzing om gevaar voor de menselijke gezondheid en het milieu te voorkomen.”

EVEN TER HERINNERING: RISK & SAFETYZINNEN

Volgens de oude regelgeving, (het KB van 11 januari 1993 en het wijzigende KB van 23 juni 1995, BS MB 17/5/93 en 26/10/95), die de hoofdmoot vormt van de regelgeving betreffende de etikettering van in de handel gebrachte gevaarlijke chemische preparaten, moeten op de gebruiksetiketten van een stof de bijbehorende symbolen Risk- en Safety-zinnen aangebracht te worden. Deze verplichting geldt ook bij overheveling in kleinere verpakkingen.

R-zinnen geven bijzondere gevaren (Risks) aan.

S-zinnen geven veiligheidsaanbevelingen (Safety) aan.

De zinnen zijn hieronder op nummer gerangschikt. Eerst de enkelvoudige en vervolgens de gecombineerde zinnen.

R-zinnen (aanduiding bijzondere gevaren)	
R 1	In droge toestand ontplofbaar
R 2	Ontploffingsgevaar door schok, wrijving, vuur of andere ontstekingsoorzaken
R 3	Ernstig ontploffingsgevaar door schok, wrijving, vuur of andere ontstekingsbronnen
R 4	Vormt met metalen zeer gemakkelijk ontplofbare verbindingen

R 5	Ontploffingsgevaar door verwarming
R 6	Ontplofbaar met en zonder lucht
R 7	Kan brand veroorzaken
R 8	Bevordert de verbranding van brandbare stoffen
R 9	Ontploffingsgevaar bij menging met brandbare stoffen
R 10	Ontvlambaar
R 11	Licht ontvlambaar
R 12	Zeer licht ontvlambaar
R 14	Reageert heftig met water
R 15	Vormt licht ontvlambaar gas in contact met water
R 16	Ontploffingsgevaar bij menging met oxiderende stoffen
R 17	Spontaan ontvlambaar in lucht
R 18	Kan bij gebruik een ontvlambaar/ontplofbaar damp/ luchtmengsel vormen
R 19	Kan ontplofbare peroxide vormen
R 20	Schadelijk bij inademing
R 21	Schadelijk bij aanraking met de huid
R 22	Schadelijk bij opname door de mond
R 23	Vergiftig bij inademing
R 24	Vergiftig bij aanraking met de huid
R 25	Vergiftig bij opname door de mond
R 26	Zeer vergiftig bij inademing
R 27	Zeer vergiftig bij aanraking met de huid
R 28	Zeer vergiftig bij opname door de mond
R 29	Vormt vergiftig gas in contact met water
R 30	Kan bij gebruik licht ontvlambaar worden
R 31	Vormt vergiftigde gassen in contact met zuren
R 32	Vormt zeer vergiftigde gassen in contact met zuren
R 33	Gevaar voor cumulatieve effecten

R 34	Veroorzaakt brandwonden
R 35	Veroorzaakt ernstige brandwonden
R 36	Irriterend voor de ogen
R 37	Irriterend voor de ademhalingswegen
R 38	Irriterend voor de huid
R 39	Gevaar voor ernstige onherstelbare effecten
R 40	Carcinogene effecten zijn niet uitgesloten (vervangen door R68, maar kan nog voorkomen)
R 41	Gevaar voor ernstig oogletsel
R 42	Kan overgevoeligheid veroorzaken bij inademing
R 43	Kan overgevoeligheid veroorzaken bij contact met de huid
R 44	Ontploffingsgevaar bij verwarming in afgesloten toestand
R 45	Kan kanker veroorzaken
R 46	Kan erfelijke genetische schade veroorzaken
R 48	Gevaar voor ernstige schade aan gezondheid bij langdurige blootstelling
R 49	Kan kanker veroorzaken bij inademing
R 50	Zeer vergiftig voor in het water levende organismen
R 51	Vergiftig voor in het water levende organismen
R 52	Schadelijk voor in het water levende organismen
R 53	Kan in het aquatisch milieu op de lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
R 54	Vergiftig voor planten
R 55	Vergiftig voor dieren
R 56	Vergiftig voor bodemorganismen
R 57	Vergiftig voor bijen
R 58	Kan in het milieu op de lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
R 59	Gevaarlijk voor de ozonlaag
R 60	Kan de vruchtbaarheid schaden

R 61	Kan het ongeborn kind schaden
R 62	Mogelijk gevaar voor verminderde vruchtbaarheid
R 63	Mogelijk gevaar voor beschadiging van het ongeborn kind
R 64	Kan schadelijk zijn via de borstvoeding
R 65	Schadelijk: kan longschade veroorzaken na verslikken
R 66	Herhaalde blootstelling kan een droge of gebarsten huid veroorzaken
R 67	Dampen kunnen slaperigheid en duizeligheid veroorzaken
R 68	Onherstelbare effecten zijn niet uitgesloten (vervanging van R40)
Gecombineerde R-zinnen	
R 14/15	Reageert heftig met water en vormt daarbij licht ontvlambaar gas
R 15/29	Vormt vergiftig en licht ontvlambaar gas in contact met water
R 20/21	Schadelijk bij inademing en bij aanraking met de huid
R 21/22	Schadelijk bij aanraking met de huid en bij opname door de mond
R 20/22	Schadelijk bij inademing en opname door de mond
R 20/21/22	Schadelijk bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond
R 23/24	Vergiftig bij inademing en bij aanraking met de huid
R 24/25	Vergiftig bij aanraking met de huid en bij opname door de mond
R 23/25	Vergiftig bij inademing en bij opname door de mond
R 23/24/25	Vergiftig bij inademing, opname door de mond en aanraking met de huid
R 26/27	Zeer vergiftig bij inademing en bij opname door de mond
R 27/28	Zeer vergiftig bij aanraking met de huid en bij opname door de mond
R 26/28	Zeer vergiftig bij inademing en opname door de mond

R 26/27/28	Zeer vergiftig bij inademing, opname door de mond en aanraking met de huid
R 36/37	Irriterend voor de ogen en de ademhalingswegen
R 37/38	Irriterend voor de ademhalingswegen en de huid
R 36/38	Irriterend voor de ogen en de huid
R 36/37/38	Irriterend voor de ogen, de ademhalingswegen en de huid
R 39/23	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing
R 39/24	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij aanraking met de huid
R 39/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij opname door de mond
R 39/23/24	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing en aanraking met de huid
R 39/23/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing en opname door de mond
R 39/24/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij aanraking met de huid en opname door de mond
R 39/23/24/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond
R 39/26	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing
R 39/27	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij aanraking met de huid
R 39/28	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing en opname door de mond
R 39/26/27	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij aanraking met de huid en opname door de mond
R 39/26/28	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing en opname door de mond
R 39/27/28	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij aanraking met de huid en opname door de mond
R 39/26/27/28	Zeer vergiftig: gevaar voor ernstige onherstelbare effecten bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond

R 40/20	Schadelijk: bij inademing zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/20, maar kan nog voorkomen)
R 40/21	Schadelijk: bij aanraking met de huid zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/21, maar kan nog voorkomen)
R 40/22	Schadelijk: bij opname door de mond zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/22, maar kan nog voorkomen)
R 40/20/21	Schadelijk: bij inademing en aanraking met de huid zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/20/21, maar kan nog voorkomen)
R 40/20/22	Schadelijk: bij inademing en opname door de mond zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/20/22, maar kan nog voorkomen)
R 40/21/22	Schadelijk: bij aanraking met de huid en opname door de mond zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/21/22, maar kan nog voorkomen)
R 40/20/21/22	Schadelijk: bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond zijn carcinogene effecten niet uitgesloten (vervangen door R68/20/21/22, maar kan nog voorkomen)
R 42/43	Kan overgevoeligheid veroorzaken bij inademing of bij contact met de huid
R 48/20	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing
R 48/21	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij aanraking met de huid
R 48/22	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij opname door de mond
R 48/20/21	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing en aanraking met de huid
R 48/20/22	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing en opname door de mond

R 48/21/22	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij aanraking met de huid en opname door de mond
R 48/20/21/22	Schadelijk: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond
R 48/23	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing
R 48/24	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij aanraking met de huid
R 48/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij opname door de mond
R 48/23/24	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing en aanraking met de huid
R 48/23/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing en opname door de mond
R 48/24/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij aanraking met de huid en opname door de mond
R 48/23/24/25	Vergiftig: gevaar voor ernstige schade aan de gezondheid bij langdurige blootstelling bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond
R 50/53	Zeer vergiftig voor in het water levende organismen; kan in het aquatisch milieu op lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
R 51/53	Vergiftig voor in het water levende organismen; kan in het aquatisch milieu op lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
R 52/53	Schadelijk voor in het water levende organismen; kan in het aquatisch milieu op lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
R 68/20	Schadelijk: bij inademing zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/20)
R 68/21	Schadelijk: bij aanraking met de huid zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/21)

R 68/22	Schadelijk: bij opname door de mond zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/22)
R 68/20/21	Schadelijk: bij inademing en aanraking met de huid zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/20/21)
R 68/20/22	Schadelijk: bij inademing en opname door de mond zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/20/22)
R 68/21/22	Schadelijk: bij aanraking met de huid en opname door de mond zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/21/22)
R 68/20/21/22	Schadelijk: bij inademing, aanraking met de huid en opname door de mond zijn onherstelbare effecten niet uitgesloten (opgenomen als vervanging van R40/20/21/22)

S-zinnen (aanduiding veiligheidsaanbevelingen)	
S 1	Achter slot bewaren
S 2	Buiten bereik van kinderen bewaren
S 3	Op een koele plaats bewaren
S 4	Verwijderd van woonruimten opbergen
S 5	Onder houden (geschikte vloeistof opgegeven door fabrikant)
S 6	Onder houden (inert gas door fabrikant op te geven)
S 7	In goed gesloten verpakking bewaren
S 8	Verpak- king droog houden
S 9	Op een goed geventileerde plaats bewaren
S 12	De verpakking niet hermetisch sluiten
S 13	Verwijderd houden van eten, drinkwaren en van diervoeder
S 14	Verwijderd houden van (in te vullen door fabrikant)
S 15	Verwijderd houden van warmte
S 16	Verwijderd houden van ontstekingsbronnen - niet roken -

S 17	Verwijderd houden van brandbare stoffen
S 18	Verpakking voorzichtig behandelen en openen
S 20	Niet eten of drinken tijdens gebruik
S 21	Niet roken tijdens gebruik
S 22	Stof niet inademen
S 23	Gas/rook/damp/spuitnevel *) niet inademen
	*) De toepasselijke term(en) aangeven
S 24	Aanraking met de huid vermijden
S 25	Aanraking met de ogen vermijden
S 26	Bij aanraking met de ogen onmiddellijk met overvloedig water afspoelen en deskundig medisch advies inwinnen
S 27	Ver- ontreinigde kleding onmiddellijk uittrekken
S 28	Na aanraking met de huid onmiddellijk wassen met veel (aan te geven door de fabrikant)
S 29	Afval niet in de gootsteen werpen
S 30	Nooit water op deze stof gieten
S 33	Maatregelen treffen tegen ontladingen van statische elektriciteit
S 35	Deze stof en de verpakking op veilige wijze afvoeren
S 36	Draag geschikte beschermende kleding
S 37	Draag geschikte handschoenen
S 38	Bij ontoereikende ventilatie een geschikt ademhalings-, beschuttingsmiddel dragen
S 39	Een beschermingsmiddel voor de ogen/voor het gezicht dragen
S 40	Voor de reiniging van de vloer en alle voorwerpen verontreinigd met dit materiaal gebruiken (aan te geven door fabrikant)
S 41	In geval van brand en/of explosie inademen van rook vermijden
S 42	Tijdens de ontsmetting/bespuiting *) een geschikt ademhalingstoestel dragen
	*) De toepasselijke term(en) aangeven

S 43	In geval van brand gebruiken (blusmiddelen aan te duiden door de fabrikant. Indien water het risico vergroot toevoegen: Nooit water gebruiken)
S 45	Ingeval van ongeval of indien met zich onwel voelt, onmiddellijk een arts raadplegen (indien mogelijk hem dit etiket tonen)
S 46	In geval van inslikken onmiddellijk een arts raadplegen en verpakking of etiket tonen
S 47	Bewaren bij een temperatuur C (aan te geven door de fabrikant)
S 48	Inhoud vochtig houden met (middel aan te geven door de fabrikant)
S 49	Uitsluitend in de oorspronkelijk verpakking bewaren
S 50	Niet vermengen met (aan te geven door de fabrikant)
S 51	Uitsluitend op goed geventileerde plaatsen gebruiken
S 52	Niet voor gebruik op grote oppervlakken in woon- en verblijfruimten
S 53	Blootstelling vermijden, voor gebruik speciale aanwijzing raadplegen
S 56	Niet in het riool of milieu lozen, naar een erkend afvalinzamelpunt brengen
S 57	Neem passende maatregelen om verspreiding in het milieu te voorkomen
S 59	Raadpleeg fabrikant / leverancier voor informatie over terugwinning / recycling
S 60	Deze stof en/of de verpakking als gevaarlijk afval afvoeren
S 61	Voorkom lozing in het milieu. Vraag om speciale instructies/veiligheidskaart
S 62	Bij inslikken niet het braken opwekken; direct een arts raadplegen en de verpakking of het etiket tonen
S 63	Bij een ongeval door inademing: slachtoffer in de frisse lucht brengen en laten rusten
S 64	Bij inslikken mond met water spoelen (alleen als de persoon bij bewustzijn is)
Gecombineerde S-zinnen	
S 3/7	Gesloten verpakking op een koele plaats bewaren

S 7/9	Gesloten verpakking op een goed geventileerde plaats bewaren
S 7/8	Droog houden en in een goed gesloten verpakking bewaren
S 7/47	Gesloten verpakking bewaren bij een temperatuur beneden C (aan te geven door de fabrikant)
S 20/21	Niet eten, drinken of roken tijdens gebruik
S 24/25	Aanraking met de ogen en de huid vermijden
S 27/28	Na contact met de huid alle besmette kleding onmiddellijk uittrekken en de huid onmiddellijk wassen met veel (door de leverancier aan te geven)
S 29/35	Afval niet in de gootsteen werpen; stof en verpakking op veilige wijze afvoeren
S 29/56	Afval niet in de gootsteen werpen; stof en verpakking naar inzamelpunt voor gevaarlijk of bijzonder afval brengen
S 36/37	Draag geschikte handschoenen en beschermende kleding
S 36/39	Draag geschikte beschermende kleding en een beschermingsmiddel voor de ogen/voor het gezicht
S 37/39	Draag geschikte handschoenen en een beschermingsmiddel voor de ogen/voor het gezicht
S 36/37/39	Draag geschikte beschermende kleding, handschoenen en een beschermingsmiddel voor de ogen/voor het gezicht
S 3/14	Bewaren op een koele plaats verwijderd van (stoffen, waarmee contact vermeden dient te worden, aan te geven door de fabrikant)
S 3/9/14	Bewaren op een koele, goed geventileerde plaats verwijderd van (stoffen, waarmee contact vermeden dient te worden, aan te geven door de fabrikant)
S 3/9/49	Uitsluitend in de oorspronkelijke verpakking bewaren op een koele goed geventileerde plaats
S 3/9/14/49	Uitsluitend in de oorspronkelijke verpakking bewaren op een koele goed geventileerde plaats verwijderd van (stoffen, waarmee contact vermeden dient te worden, aan te geven door de fabrikant)
S 47/49	Uitsluitend in de oorspronkelijke verpakking bewaren bij een temperatuur beneden C (aan te geven door de fabrikant)

CLP VERGELEKEN MET RICHTLIJN GEVAARLIJKE STOFFEN (DSD) EN GEVAARLIJKE PREPARATEN (DPD)

De verschillen tussen CLP en DSD/DPD zijn het gevolg van de afstemming van de terminologie van indelingscriteria en etiketteringselementen van het wereldwijd geharmoniseerde systeem van de Verenigde Naties (UN GHS) en van procedures die zijn overgenomen uit de REACH-verordening.

Een overzicht van de belangrijkste verschillen:

Oud	Nieuw	Gevaar	Voorbeelden
		Explosief Deze producten kunnen ontploffen bij opwarming, contact met een vonk of in reactie met andere stoffen, temperatuur (verhitting), schok of wrijving	Nitroglyverine, butaan, propaan gemengd met lucht, TNT (trinitroglycerine)
		Licht ontvlambaar Deze stoffen kunnen zeer gemakkelijk door een ontstekingsbron (vlam, vonk) tot onbranding gebracht worden. Vermijd absoluut de aanwezigheid van vlammen of vonken	Ether, spuitbussen, oplosmiddelen zoals benzine, petroleum, terpentine, aanmaakvloeistof, aanmaakblokjes, paraffine, petrochemische producten
		Oxiderend Deze stoffen zijn rijk aan zuurstof en versnellen de verbranding van andere producten	Chloortabletten, onkruidverdelgers, salpeterzuur, peroxide
Bestond niet		Gassen onder druk, samengeperst, vloeibaar gemaakt	

		<p>Bijtend Kunnen ernstige brandwonden veroorzaken op de huid, de slijmvliezen en de ogen. Het dragen van handschoenen en beschermende kleding is noodzakelijk.</p>	<p>Bepaalde reinigingsmiddelen, sterke zuren of alkaliën, natriumhydroxide (caustic soda)</p>
		<p>Giftig of zeer giftig Extreem gevaarlijk product dat onherstelbare schade of de dood kan veroorzaken. Groot gevaar bij inademing, inslikken of opname door de huid. Was goed uw handen nadat u de verpakking hebt aangeraakt. In de tussentijd niet eten, drinken, roken of de lippen of ogen aanraken</p>	<p>Knaagdierenvergift (rattengif), onkruidverdelgingsmiddelen, afwasmiddel voor de vaatwasmachine, ontsmettingsmiddelen, bleekmiddelen, methanol, benzeen</p>
		<p>Schadelijk Gevaarlijk voor de gezondheid bij inademing, inslikken of contact met de huid. Bij onmiddellijk, langdurig of herhaald contact met bijtende stoffen ontstaan ontstekingen aan de huid, de ogen, de neusgaten, de longen en de slijmvliezen</p>	<p>Trichloorethyleen, chloorbleekmiddel, bleekwater, ammoniak</p>
		<p>Gevaarlijk voor het leefmilieu</p>	<p>Insecticiden, pesticiden</p>
<p>Bestond niet Is combinatie van</p> 		<p>Gevaarlijk voor de gezondheid op lange termijn Kanker, lever- en longaandoeningen, genetische mutaties, zenuwstelsel)</p>	<p>Asbest</p>

EN ONZE ETIKETTEN?

Hierna drukken we een voorbeeld van een huidig etiket en van het overeenkomstige nieuwe etiket (1 december 2010) af, zodat je ze met elkaar kunt vergelijken.

Voor bepaalde gevaren is er geen pictogram zodat je de hele tekst van het etiket moet lezen.

Niet alleen de pictogrammen maar ook de etiketten veranderen. De gevarenaanduidingen volgens de aard van de producten (R-zinnen gevolgd door een nr.) en de veiligheidsaanbevelingen (S-zinnen gevolgd door een nr.) veranderen van code en omschrijving. Ze ruimen plaats voor de codes H gevolgd door een nr. (aard van de producten), EUH gevolgd door een nr. (aanvullende informatie zoals de reactie met andere soorten producten), en de codes P+nr. (voorzorgsmaatregelen). Je moet dus wel degelijk alles grondig lezen, maar dat was ook al het geval bij het oude systeem.

Wat de terminologie betreft werden er enkele nieuwe definities ingevoerd, zoals het vroegere begrip "preparaat" dat vervangen wordt door "mengsel".

VOORBEELDEN VAN ETIKETTEN**Oud model****Trichloorethyleen (> 99,99%)**

Nr. EINECS 201-167-4
Nr. CAS 79-01-6

- R45: Kan kanker veroorzaken
- R36/38: Irriterend voor de ogen en de huid
- R52/53: Schadelijk voor in het water levende organismen, kan in het aquatisch milieu op de lange termijn schadelijke effecten veroorzaken
- R67: Dampen kunnen slaperigheid en duizeligheid veroorzaken
- S53: Blootstelling vermijden, voor gebruik speciale aanwijzing raadplegen
- S45: Ingeval van ongeval of indien men zich onwel voelt, onmiddellijk een arts raadplegen (indien mogelijk hem dit etiket tonen)
- S61: Voorkom lozing in het milieu. Vraag om speciale instructies/veiligheidskaart

Chemicals NV
Chemielaan 24
1000 Brussel

Nieuw model (CLP) - Vanaf 1-12-2010

	Trichloorethyleen (>99,99%) Nr. EINECS 201-167-4 Nr. CAS 79-01-6 GEVAAR		signaalwoord	
H350: Kan kanker veroorzaken	H341: Kan genetische schade veroorzaken	H319: Veroorzaakt ernstige oogirritatie	gevaaraanduiding	
H315: Veroorzaakt huidirritatie	H336: Kan slaperigheid of duizeligheid veroorzaken	H412: Schadelijk voor in het water levende organismen, met langdurige gevolgen		
<hr/>				
P202: Pas gebruiken nadat u alle veiligheidsvoorschriften gelezen en begrepen hebt	P308/313: Na (mogelijke) blootstelling: een arts raadplegen			veiligheidsaanbevelingen
P273: Voorkom lozing in het milieu				
Chemicals NV Chemielaan 24 1000 Brussel				adres

ABVV

Voor meer info:

ABVV
Hoogstraat 42 | 1000 Brussel
Tel. +32 2 506 82 11 | Fax +32 2 506 82 29
info@abvv.be | www.abvv.be

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie
van de tekst uit deze brochure
mag alleen met duidelijke bronvermelding.

© Oktober 2010

Cover design by www.ramdam.be

Verantwoordelijke uitgever: Rudy De Leeuw